

מ"מ צח ס"ב

בסעיף ב יש שני נושאים מרכזיים:

- א. האם תערובת מין במינו בטלה ברוב, בששים או שאינה בטלה.
 - ב. האם טעם כעיקר מן התורה או מדרבנן. ומה הנ"מ להלכה?
- היות ויש סוגיות רבות בנושאים אלה, נשתדל ללמוד את הסוגיות המרכזיות עם רש"י וראשונים נבחרים, והסוגיות המשניות עם רש"י.

שאלות הדרכה ומחשבה:

- הקדמה: מצאנו שהתורה אסרה מאכלות אסורות ממש דהיינו גופו של איסור.
1. האם התורה אסרה תערובת של איסור בהיתר? אם כן מניין? ובאיזה יחס או אחוז?
 2. האם התורה אסרה גם טעם האיסור כשאין בתערובת גוף האיסור? אם כן, האם יתחייב מלקות?
 3. האם המקרים הבאים נחשבים כטעם או כממשות האיסור:
איסור הבלוע בכלי בן יומו, טיפת חלב שנבלע לתוך חתיכת בשר, חלב שנפל לתוך מרק בשרי, מצה שרובה מקמח אורז ומיעוטה קמח חיטה, חלב (בציריה) שנמס לתוך תבשיל ירקות, נפל בשר נבלה לתוך תבשיל ירקות על האש והוציא את הנבלה, השרה ענבים לתוך מים מעת לעת והוציא אותם (לגבי נזיר שאסור בענבים).
 4. קיימא לן שאכל כזית נבלה בכדי אכילת פרס לוקה. מה הדין אם אכל כזית בשר כשר שקיבל טעם מבשר נבלה דרך בישול. האם לוקה?
 5. נפל חלב (בפתח) לתוך מרק עוף ונשפך חלק מהמרק, ידוע שהיה רוב במרק ביחס לחלב אבל לא ידוע אם היה שישים. מה הדין לדעתך? האם לדעתך יש להביא גוי לטעום את התבשיל?

- א. **תערובת מין במינו האם בטלה ברוב בששים או אינה בטלה:** מחלוקת רבי יהודה וחכמים.
 - ללמוד **זבחים מדף עז ע"ב** מתחילת המשנה השניה בעמוד עד "רבי יהודה אומר: אין דם מבטל דם". גמ' בדף עח ע"א ד"ה "אמר ר"ל: הפיגול והנותר" עד דף עח ע"ב "אלא, מין בשאינו מינו - בטעמא, מין במינו - ברובא".
 - ללמוד גמ' **במנחות** דף כב ע"א ד"ה "גמ'. תנן התם" עד דף כב ע"ב "ורבי יהודה סבר: מכאן למין במינו שאינו בטל".

תלמוד בבלי מסכת זבחים דף עז עמוד ב

מתני'. דם שנתערב במים - אם יש בו מראית דם כשר, נתערב ביין - רואין אותו כאילו הוא מים, נתערב בדם בהמה או בדם החיה - רואין אותו כאילו הוא מים; (דף עח ע"א) רבי יהודה אומר: אין דם מבטל דם.

רש"י מסכת זבחים דף עז עמוד ב

מתני'. שנתערב ביין - שהוא אדום ואין מראה ניכר בו.
רואין אותו יין כאילו הוא מים - ואומדין אם היה דם שנתערב כאן ניכר במים הללו כשר לזריקה.
בדם הבהמה - של חולין.
רואין אותו - של חולין כאילו הוא מים ואומדין אותו אם היה דם הזבח ניכר כשר ואף על פי שהחולין
רבין עליו.
אין דם מבטל דם - דמין במינו לא בטיל ואפי' טיפה לתוך כלי גדול כשר לזריקה.

תלמוד בבלי מסכת זבחים דף ע"ח עמוד א

אמר ר"ל: הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן - פטור, א"א שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו.
שמע מינה תלת: ש"מ איסורין מבטלין זה את זה, וש"מ נותן טעם ברוב לאו דאורייתא, וש"מ התראת
ספק לא שמה התראה. מתלב רבא: עשה עיסה מן חיטין ומן אורז, אם יש בה טעם דגן - חייבת בחלה,
ואף על גב דרובא אורז! מדרבנן. אי הכי, אימא סיפא: אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח! (דף ע"ח ע"ב)
אלא, מין בשאינו מינו - בטעמא, מין במינו - ברובא.

רש"י מסכת זבחים דף ע"ח עמוד א

שבללן זה בזה - כזית מזה וכזית מזה ונתן לתוך פיו פטור ממלקות ואפילו התרו בו.
אי אפשר שלא ירבה מין על חבירו כו' - כשהוא לועס אותה בפיו נבלל מין לתוך חבירו מיעוטו של זה
ברובו של זה ובטל המיעוט ברוב והבטל בכל מין נוסף על המבטל ונקרא בשמו ונגרע ממינו וא"א לכוין
שלא יהא ממין האחד בטל בחבירו יותר ממה שבטל ממין חבירו בו ונמצא שאין באותו [מין] כשיעור
דבציר ליה שיעוריה ולא ידעינן הי מינייהו בצר ליה וכי מתרינן ביה לא ידעינן משום מאי נתרי ביה
וצריך להתרות בו משום האיסור הילכך כי מתרו ביה משום פיגול הויה התראת ספק דלמא לא
בדידיה תהוי חיובא וכן בנותר ואף על גב דבמסקנא ודאי אחד מינייהו עבר בשעת התראה מיהא ספק
הוא בכל אחד אם יעבור עליו אם לא והתראת ספק לאו התראה היא.
שמע מינה איסורין מבטלין זה את זה - כי היכי דהיתר מבטל איסור ולא אמרינן איסורא לא מבטל
איסורא.

ושמע מינה נותן טעם ברוב לאו דאורייתא - הא דאמור רבנן בכל דוכתי איסור הנו"ט בהיתר אוסרו
ואף על פי שההיתר ברוב לאו דאורייתא הוא ללקות עליו דאי דאורייתא נהי נמי דרבה מין על חבירו
מ"מ טעמא יהיב ואיכא טעמא דשיעור שלם וקס"ד השתא דאפילו פיגול ונותר מב' מינים שטעמו של
זה ניכר בזה נמי פטור לר"ל כגון האי בשר והאי שירי מנחה.

ה"ג עשה עיסתו מן חטין ומן האורז כו' - ואדם יוצא בה ידי חובתו של עשה דקום אכול מצה בפסח
ואי נותן טעם ברוב לאו דאורייתא היכי נפיק הא קי"ל (פסחים דף לה) דאין יוצאין אלא במצה שהיא
מחמשת המינין דכתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות (דברים טז) דברים הבאים
לידי חימוץ אתה יוצא בהן ידי מצה יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ אלא לידי סרחון.
אלא מין בשאינו מינו - שהטעם ניכר בו בטעמא מחייב ולקי מן התורה וכי אמר ריש לקיש בפיגול
ונותר של מין ומינו דליכא למיקם אטעמא ולא תשמע מינה נותן טעם ברוב לאו דאורייתא.

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף כ"ב עמוד א

גמ'. תנן התם: דם שנתערב במים, אם יש בו מראית דם - כשר, נתערב ביין - רואין אותו כאילו הוא
מים, נתערב בדם בהמה או בדם חיה - רואין אותו כאילו הוא מים; רבי יהודה אומר: אין דם מבטל
דם. א"ר יוחנן: ושניהם מקרא אחד דרשו, ולקח מדם הפר ומדם השעיר - הדבר ידוע שדמו של פר
מרובה מדמו של שעיר, רבנן סברי: (דף כ"ב עמוד ב) מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה, ורבי יהודה
סבר: מכאן למין במינו שאינו בטל.

רש"י מסכת מנחות דף כ"ב עמוד א

גמ'. דם - דקדשים.
כשר - לזריקה.
נתערב ביין - שהוא אדום.
רואין אותו כאילו הוא מים - ואם היה מים והיה מראית הדם ניכר ביניהם כשר.

בדם הבהמה - של חולין.
 רואין אותו - את של חולין.
 אין דם מבטל דם - וכשר.
 הדבר ידוע כו' - אפילו הכי קרי ליה אכתי נמי דם שעיר ואף על פי שנתערב בו דם הפר כדאמרין
 במסכת יומא (דף נג): עירה דם הפר לתוך דם השעיר.
 מכאן לעולין כו' - והני דמים דמתני' דזבחי' עולין נינהו ולא מבטלי אהדדי.

- **חולין** צח ע"א ד"ה "אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יהושע בן לוי כל איסורים שבתורה בששים" עד דף צח ע"ב: "אמר רבא לא נצרכה אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור".
- עיין ברש"י שבסוף הסוגיה ד"ה לטעם כעיקר.
- **תוס'** דף צח ע"ב ד"ה "ומאן דאמר בששים"
- **חולין** צז ע"א ד"ה "אמר רבא: אמור רבנן: בטעמא" עד צז ע"ב "בשאינו מינו דאיסורא דליכא קפילא - בששים"

ב. האם טעם כעיקר מן התורה או מדרבנן. ומה הנ"מ להלכה?

- **חולין דף קח ע"א** ד"ה "גמ'. אמר אביי: טעמו ולא ממשו" עד "אמר ליה רבא: דרך בשול אסרה".
תוס' ד"ה "אמר רבא".
 - **תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף סז סוף עמוד א**
- אמר ר' אבהו אמר רבי יוחנן: כל שטעמו וממשו - אסור ולוקין עליו, וזהו כזית בכדי אכילת פרס, (דף סז עמוד ב) טעמו ולא ממשו - אסור ואין לוקין עליו.

רש"י מסכת עבודה זרה דף סז עמוד א

כל שטעמו וממשו לוקין עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס - ועל כגון זה נאמר שיעור כזית בכדי אכילת פרס הלכה למשה מסיני שאם יש בכשיעור פרס של תבשיל כזית מן האיסור לוקין עליו אף על פי שאין כזית של איסור נאכל בבת אחת כיון דאינו שוהה באכילתו משהתחיל לאוכלו עד שגמרו אלא כדי אכילת פרס מצטרפת אכילתו ולוקה. אבל אם אין בכדי אכילת פרס של תבשיל איסור הואיל ושוהה באכילתו כזית יותר מכדי אכילת פרס הוה להו כשתי אכילות של שני ימים, ואין לוקין דקים להו לרבנן דאכילת פרס הוה שיעור שהיית אכילה. ופרס היא חצי ככר של עירובי תחומין ושיערו חכמים ככר מג' לקב חציה לבית המנוגע שנאמר בה והאוכל בבית יכבס בגדיו פרשוהו חכמים לשוהה בה שיעור אכילה. כדתניא והאוכל בבית והשוכב בבית אין לי אלא שוכב ואוכל לא אוכל ולא שוכב מנין תלמוד לומר יכבס את בגדיו ריבה אם כן מה תלמוד לומר האוכל והשוכב ליתן שיעור לשוכב כדי אכילה וכמה היא אכילה כדי אכילת פרס והוא ארבע ביצים.

טעמו ולא ממשו - כגון חלב שנפל לקדרה או חלב שנפל נימוח שאין ממשו בעין.

- **פסחים דף מד סוף ע"א** ד"ה "והאי משרת להכ"י" עד דף מה ע"א "וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין". כדאי לתלמוד הסוגיה בספרים שנמצאים בספריה שבבית המדרש.
- **רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק טו**

הלכה א
 דבר אסור שנתערב בדבר מותר מין בשאינו מינו בנותן טעם, ומין במינו שאי אפשר לעמוד על טעמו יבטל ברוב.
 הלכה ב

כיצד חלב הכליות שנפל לתוך הגריסין ונמוח הכל, טועמין את הגריסין אם לא נמצא בהן טעם חלב הרי אלו מותרין, ואם נמצא בהם טעם חלב והיה בהן ממשו הרי אלו אסורין מן התורה, נמצא בהן טעמו ולא היה בהן ממשו הרי אלו אסורין מדברי סופרים.
הלכה ג

כיצד הוא ממשו כגון שהיה מן החלב כזית בכל שלש ביצים מן התערובת, אם אכל מן הגריסין האלו כשלש ביצים הואיל ויש בהן כזית מן החלב לוקה שהרי טעם האיסור וממשו קיים, אכל פחות משלש ביצים מכין אותו מכת מרדות מדבריהם, וכן אם לא היה בתערובת כזית בכל שלש ביצים אף על פי שיש בהן טעם חלב ואכל כל הקדירה אינו לוקה אלא מכת מרדות.

- רא"ש חולין פרק ז סימן לא.
- ר"ן עמ' קב (בעוז והדר) בטור הימני למטה ד"ה "ופרכינן עלה" עד עמ' קג בתחילת העמוד השמאלי "אזלינן לקולא".

ג. סלק את שאינו מינו כמי שאינו

חולין קח. אמר רבא: קסבר רבי יהודה כל שהוא מין ומינו ודבר אחר, סלק את מינו כמי שאינו, ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו.

רש"י (ק:): דכל מין ומינו - כגון נבלה ושחווטה. ודבר אחר - כגון תבלין ורוטב מינו דהיתר אינו מבטלו לאיסור ולא מוסיפו אלא סלקהו כמי שאינו בקדרה זו ונשאר הנבלה והרוטב ובטלה נבלה ברוטב.

הרשב"א (בארוך ב"ד ש"א יא:) יראה לי שאם (איסור) נפל לתוך מינו ושאינו מינו הולכין בו להקל כל זמן שנתברר לנו שרבה היתר שהוא מינו עליו, דהא לר"י קיימא לן במין במינו ושאינו מינו רואין את מינו כמי שאינו להקל והשאר שאינו מינו רבה עליו ומבטלו והוא הדין והוא הטעם כאן דאמרינן רואין את שאינו מינו כמי שאינו והשאר מינו רבה עליו ומבטלו.

מהרש"ל (פכ"ה ס"י מו בדין הרביעי): אינו נכון בעיני דבשלמא במין במינו אין בו איסור מצד שהוא נותן טעם אלא מגזירת הכתוב דאינו בטל משום הכי כי איכא בהדיה נמי מין בשאינו מינו אמרינן סלק את מינו כדי שיבוטל הטעם בשאינו מינו וממילא מותר הכל, אבל הכא שאוסר את שאינו מינו בנותן טעם מדאורייתא אם כן היכא שנשפך אפילו איכא נמי מינו בהדיה סוף סוף עדיין בספק עומד וספיקא דאורייתא לחומרא.

- ב"י ושו"ע סעיף ב